

عنوان : اصول برنامه ریزی بهداشتی

گروه هدف : دانشجویان کارشناسی بهداشت عمومی (ترم ۳)

تعداد واحد : ۲ واحد (نظری)

مدرس : علی جنتی

مدت : ۳۴ ساعت

مقدمه: روزگاری که در آن به سر می بریم عصر تغییرات شگرف و تحول در شکل، محتوی و اولویت های مسایل مرتبط با انسان در تمامی حیطه ها از جمله حوزه سلامت انسان و خدمات بهداشتی درمانی به شمار می رود. تحولات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، علمی و تکنولوژیکی، فرایند رشد، توسعه مهاجرت، توسعه شهرنشینی، دگرگونی ساختار خانواده، کاهش مرگ و میر کودکان، تغییر الگوی بیماری ها، افزایش امید به زندگی، تغییر در نگرش به سلامت و کیفیت زندگی و بالاخره گذار جمعیت، اپیدمیولوژیکی و بهداشت، نیازها و انتظارات جدیدی را بوجود آورده است. در متن این تحولات و دگرگونی ها نابرابری ها در دسترسی به خدمات بهداشتی درمانی، چگونگی کیفیت خدمات سلامت، ناهماهنگی در سطوح مختلف ارائه خدمات، منابع و اعتبارات نامناسب و ناکافی، چگونگی تخصیص و توزیع منابع به بخش های مختلف بهداشتی درمانی، چالش های پیش روی سیاستگذاران و مدیران نظام سلامت به شمار می رود.

در سال های اخیر توجه روزافزونی نسبت به برنامه ریزی، به عمل آمده و تنها راه اثر بخشی و کارآمدی مدیران، در بهره گیری از برنامه ریزی، جستجو شده است گذر سریع زمان، وقوع تغییرات مداوم و اغلب غیر قابل پیش بینی، و محدودیت امکانات و منابع، امکان اقدام و فعالیت در عرصه های مختلف زندگی را بسیار مشکل نموده و نیاز به برنامه ریزی های دقیق و کارشناسانه را تا سطح یک نیاز حیاتی بالا برده است.

برنامه ریزی قبل از آنکه یک تکنیک و فن باشد، یک نحوه تلقی و باور است که مدیران را به تفکر درازمدت و آینده نگری و پیش بینی افق های دور دست، ترغیب می کند. در سازمانی که این باور و اعتقاد وجود نداشته باشد، بستر مناسبی برای رشد و توسعه برنامه ریزی وجود نخواهد داشت.

برنامه ریزی استراتژیک چون چتری بر سازمان و عملیات و اقدامات آن سایه می گسترد و مدیران و مسئولان امور را در انجام فعالیتهاشان هدایت می کند. رفتار یک مدیر که بر مبنای تفکر استراتژیک عمل می نماید باید با دیگران متفاوت باشد این امر نه تنها مستلزم شناخت وضعیت فعلی (چه از نظر عوامل داخلی و چه از نظر عوامل بیرونی)، و نگاهی جامع و در عین حال کاربردی از اهداف بلندمدت و کوتاه مدت است، بلکه به دلیل ماهیت متغیر و پویای حرکت های طبیعی و اجتماعی، بدون

آشنائی به گذشته افراد، سازمان ها و جوامع و ترسیم روند حرکتی تغییرات، غیر ممکن می نماید؛ همچنان که در فرمایش گهربار امام علی^(ع)، لزوم و اهمیت شناخت مبداء حرکت، در کنار وضعیت فعلی و مقصد نهائی حرکت بخوبی تبیین شده است، آنجا که می فرماید: «خدا رحمت کند آن کس را که می داند از کجاست، در کجاست و به کجا می رود»

نکته ای که توجه به آن ضروری است این است که برنامه ریزی استراتژیک ، مدیران و مسئولان رده های پایین سازمان را از وظیفه اصلی اشان که برنامه ریزی عملیاتی است، بی نیاز نمی سازد . آنان باید با الهام از استراتژی های تعیین شده و با توجه به اهداف کلی سازمان به برنامه ریزی های عملیاتی بپردازند و اهداف جزئی شده در واحد خود را تحقق بخشند

اهداف:

۱-هدف کلی:

۱-۱-آشنایی دانشجویان با ماهیت ، اصول و مراحل مختلف فرایند برنامه ریزی و برنامه ریزی در نظام سلامت

۱-۲ - ارتقای میزان شناخت و توان تحلیل برنامه بهداشتی

۱-۳- کسب آمادگی لازم برای مشارکت در تدوین برنامه های بهداشتی در سطح اول و نیز ارزشیابی و تحلیل هزینه بهره دهی و هزینه اثربخشی برنامه های بهداشتی

۲-اهداف اختصاصی:

۲-۱- تعریف مفاهیم برنامه ریزی و برنامه ریزی بهداشتی

۲-۲- ضرورت و اهمیت برنامه ریزی،محاسن و محدودیتهای برنامه ریزی

۲-۳- هدفها و بینش های برنامه ریزی (ارضاء ، اقناع ، بهینه سازی و سازگاری)

۲-۴- نظام های مختلف برنامه ریزی،محاسن و محدودیت ها

۲-۵- سطوح برنامه ریزی (ناحیه ای ،منطقه ای و ملی)

۲-۶- سلسله مراتب برنامه (برنامه های هشتگانه)

۲-۷-مراحل مختلف برنامه ریزی بهداشتی

- آگاهی از فرصت ها ،امکانات و محدودیت ها

- برآورد وضعیت و شناخت و تحلیل وضع موجود

- تعیین اهداف، نیازها و اولویت ها
- تعیین راهها، وسائل و ابزار
- ارزیابی روشها و تکنیک ها
- انتخاب بدیل و راه کار مناسب و موثر
- تدوین برنامه های فرعی و پشتیبان
- تنظیم برنامه تغذیلی و عملیاتی
- تعیین توالی فعالیتها و زمان بندی اجرای برنامه
- بیان کمی برنامه ها، تخصیص منابع و بودجه

اجرای برنامه

- پیگیری پیشرفت کار، پایش و کنترل
- آشنایی با مدلها و تکنیکهای کنترل
- ارزشیابی نهائی (سنجش میزان نتایج، تحلیل هزینه بهره دهی و هزینه اثربخشی) و ارائه گزارش

اهداف کاربردی:

در پایان این کلاس انتظار می رود دانشجویان به صورت عملی با مهارت های مختلف برنامه ریزی به ویژه برنامه ریزی در عرصه نظام بهداشت و درمان آشنا شوند.

روش آموزش:

شیوه آموزش دانشجویان محور و مهارت محور بوده و کلاس درس با استفاده از منابع و سرفصل های تعیین شده به صورت مشارکتی، کار در گروه های کوچک، بحث جمعی، حل مساله، ارائه گزارش دانشجویان درباره نتیجه فعالیت های تیمی و پرسش و پاسخ اداره خواهد شد.

برنامه اجرایی:

جلسات	تاریخ جلسه	موضوع مورد بحث در جلسه
اول	۸۸/۷/۵	معرفی اهداف - روش تدریس و روش ارزشیابی درس
دوم	۸۸/۷/۱۱	تعریف مفاهیم برنامه ریزی و برنامه ریزی بهداشتی
سوم	۸۸/۷/۱۲	ضرورت و اهمیت برنامه ریزی، محاسن و محدودیت های برنامه ریزی
چهارم	۸۸/۷/۲۵	هدف ها و بینش های برنامه ریزی (ارضاء، اقتناع، بهینه سازی و سازگاری)
پنجم	۸۸/۷/۲۶	نظام های مختلف برنامه ریزی، محاسن و محدودیت ها
ششم	۸۸/۸/۲	سطوح برنامه ریزی (ناحیه ای، منطقه ای و ملی)
هفتم	۸۸/۸/۳	سلسله مراتب برنامه (برنامه های هشت گانه)
هشتم	۸۸/۸/۱۰	تدوین برنامه استراتژیک
نهم	۸۸/۸/۱۷	آشنایی با روش برآورد وضعیت و شناخت و تحلیل وضع موجود (تئوری)
دهم	۸۸/۸/۲۴	برآورد وضعیت و شناخت و تحلیل وضع موجود (کار گروهی)
یازدهم	۸۸/۹/۱	تعیین اهداف، نیازها و اولویت ها، استراتژی ها (تئوری)
دوازدهم	۸۸/۹/۸	تعیین اهداف، نیازها و اولویت ها، استراتژی ها (کار گروهی)
سیزدهم	۸۸/۹/۱۴	تدوین و نهایی کردن برنامه استراتژیک (کار گروهی)
چهاردهم	۸۸/۹/۲۲	تنظیم برنامه تفضیلی و عملیاتی (تئوری)
پانزدهم	۸۸/۹/۲۸	تنظیم برنامه تفضیلی و عملیاتی (کار گروهی)
شانزدهم	۸۸/۹/۲۹	تعیین توالی فعالیت ها و زمان بندی اجرای برنامه روش ها و تکنیک های کنترل (ارزشیابی و پایش) برنامه
هفدهم	امتحان	امتحان پایان ترم

۳۰ دقیقه از هر جلسه به بحث های تیمی و یا ارائه دانشجویان اختصاص خواهد یافت. ۶۰ دقیقه به ارائه مطالب توسط مدرس به روش سخنرانی و پرسش و پاسخ و بحث گروهی خواهد بود.

منابع اصلی:

اصول برنامه ریزی بهداشتی، ترجمه دکتر فرید عبادی آذر و همکاران، چاپ دوم، انتشارات بشارت، تهران، ۱۳۸۴.

سایر منابع برای مطالعه بیشتر:

برنامه ریزی بهداشت و درمان، تالیف دکتر سعید آصف زاده و عزیز رضا پور، انتشارات دانشگاه علوم پزشکی قزوین، چاپ اول، ۱۳۸۶.

برنامه ریزی در ارائه خدمات سلامت، دکتر محمود نکوئی و ملیکه بهشتی فر، انتشارات اختر، چاپ اول، تبریز، ۱۳۸۴.

انتظارات از دانشجویان محترم :

انتظار می‌رود دانشجویان عزیز مطابق طرح درس ارائه شده قبل از حضور در کلاس مطالب درسی را مرور کرده و در گروه‌های کاری و در بحث‌ها مشارکت فعال داشته باشند، چرا که آمادگی قبلی منجر به یادگیری عمیق‌تر و مشارکت بهتر دانشجویان در کلاس خواهد گردید.

انتظار داریم دانشجویان مطابق برنامه توافق شده در کلاس و برنامه اجرایی مندرج در طرح درس، به صورت موثر در کارهای تیمی مشارکت داشته، نقش‌های مختلف در یک تیم موثر (رهبر، عضو، منشی و گزارشگر) را در عمل تمرین کنند و نتیجه فعالیت‌ها و بحث‌های انجام گرفته در گروه را توسط گزارشگر گروه ارائه دهند.

انتظار می‌رود همه دانشجویان در بحث‌های کلاسی مشارکت فعال داشته باشند، بطوریکه محوریت آموزش متوجه دانشجویان گردیده و به طور مداوم دانشجو و مدرس در نقش یکدیگر ظاهر شوند.

انتظار می‌رود دانشجویان در تمرین مهارت‌های مختلف برنامه ریزی در نظام سلامت در کلاس با مشارکت فعال، جدی و هوشمندانه خود بتوانند در نقش یک کارشناس خبره برنامه ریزی بخش سلامت به خوبی از عهده تمرین‌های کلاسی برآیند .

امید است نتایج بحث‌های این کلاس به نحو موثری در زندگی فردی و در موقعیت‌های شغلی آینده، عزیزان دانشجو مورد استفاده قرار گیرد .

روش ارزشیابی دانشجو :

۱- امتحان میان ترم (۴ نمره)

۲- فعالیت کلاسی (پروژه کلاسی) ۶ نمره

۳- امتحان پایان ترم ۱۰ نمره

اعضای تیم ۱ : خانم‌ها : حق‌گشایی - دواتگر - اصغری - افراسیابی

اعضای تیم ۲ : خانم‌ها : نوروزی اقدم - سعید ورجوی - محمد نژاد - محامد

اعضای تیم ۳ : خانم‌ها : بهاری - زارع - اکبری -

اعضای تیم ۴ : خانم‌ها : عباس زاده - عابدی - جوادی - برج بار هنرمند

اعضای تیم ۵ : آقایان - محمد زاده - ایقانی - علیزاده - خ.انساری - خوشبخت